

УДК 37.018-057.87:004

DOI <https://doi.org/10.32782/2078-3566-2025-3-23>

Ірина ЦАРЬОВА

доктор філологічних наук, професор

(Дніпровський державний університет внутрішніх справ,

м. Дніпро, Україна)

iryna.tsarova@dduvs.edu.ua

ВИСВІТЛЕННЯ ПОЛІЦІЙНИХ ДІЙ У МЕДІА: ЛЕКСИЧНІ Й СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ

У статті розглянуто лексичні й стилістичні особливості висвітлення поліцейських дій у медіа. Проаналізовано добір оцінної лексики, специфіку використання евфемізмів і метафор, адже мовна репрезентація правоохоронної діяльності формує суспільне ставлення до поліції та рівень довіри до державних інституцій. Виокремлено роль синтаксичних конструкцій у формуванні суспільної думки про Національну поліцію України. Акцентовано увагу на тому, як журналісти добирають слова для опису силових операцій, розслідувань, затримань. Охарактеризовано мову повідомлень з оцінними прикметниками та дієсловами, які підсилюють емоційний вплив на аудиторію. Поряд із нейтральними найменуваннями на кшталт «затримано» чи «проведено обшук» трапляються емоційно забарвлені вирази «гучна операція», «жорстке затримання», «силовики увірвалися». Це створює певний інформаційний ефект, спрямований на формування в читача враження про ефективність або, навпаки, агресивність поліції. Важливим є і використання метафоричних зворотів, що надають репортажам драматизму й роблять текст більш привабливим для масової аудиторії. Разом із тим медіа нерідко вдаються до евфемізмів, щоб пом'якшити можливу критику або уникнути прямих звинувачень на адресу правоохоронних органів. Така стратегія добору мовних засобів має не лише інформативну, а й маніпулятивну функцію. З'ясовано, що мова мас-медіа має високий вплив на суспільне ставлення до поліції. Окреслено важливі аспекти взаємодії між мовою, владою та громадською думкою.

Ключові слова: евфемізм, імідж поліціанта, медіааналіз, оцінне забарвлення, оцінний характер, поліція, термінологія.

Постановка проблеми. Сучасний інформаційний простір активно впливає на формування громадської думки щодо діяльності поліції. Засоби масової інформації, виконуючи функції інформування, контролю та критики, водночас формують імідж Національної поліції України. Лексичні та стилістичні засоби, що застосовуються журналістами, визначають тональність повідомлень, впливають на довіру суспільства та сприяють або ж заважають формуванню позитивного образу поліції. Функціонування медіа сприяє горизонтальній структуризації суспільних відносин, що є однією з передумов формування й розвитку суспільства. І громадянське суспільство, і соціальні мережі передбачають новий тип взаємодії вільних індивідів у межах добровільних асоціацій для розв'язання суспільних проблем [2].

Соціальні мережі надають досить великі можливості для аналізу та прогнозування розвитку подій. Моніторинг та аналіз коментарів дає змогу отримувати зворотний зв'язок і прогнозувати реакцію людей на ті чи інші події, а також знаходити та випробовувати нові способи впливу й моделювати ситуації. На відміну від традиційних ЗМІ, які здебільшого передають односторонню інформацію, соціальні платформи формують багатоголосий дискурс, що може і посилювати довіру до поліції, і підживлювати критику чи поширювати дезінформацію.

© І. Царьова, 2025

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5778-4051>

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження дедалі частіше фокусуються на фреймуванні (framing) поліційних дій – як заголовки й перші абзаци формують оцінку подій (Scott M. Mountgos) [6]. Велику увагу привертає мова, що «розмиває» відповідалність (пасивні конструкції, номіналізації) у репортажах про випадки насильства з участю поліції. Це досліджують у контексті висвітлення смертельних випадків і застосування сили [5]. Поширений інтерес до різних платформ: традиційні ЗМІ та соцмережі – і до того, як офіційні акаунти поліції взаємодіють із громадськістю (тріюк із «технологічною рамкою») [8]. Українські й регіональні дослідження покликані [7] на етичність лексики, коректні / некоректні номінації та евфемізації в повідомленнях.

Метою наукової статті є дослідження лексичних і стилістичних особливостей висвітлення поліційних дій у медіа та виявлення впливу на суспільне сприйняття.

Виклад основного матеріалу. Законодавча база, яка визначає засади взаємодії підрозділів Національної поліції України із засобами масової інформації, ґрунтується на комплексі нормативно-правових актів, що встановлюють принципи відкритості, прозорості, гарантування права громадян на інформацію та захист прав журналістів у процесі виконання ними професійної діяльності. Центральне місце серед них посідає Закон України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580-VIII, у статті 9 якого закріплено, що діяльність поліції повинна здійснюватися на засадах відкритості та прозорості. Указана норма передбачає обов'язок поліції забезпечувати постійне інформування органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадськості про власну діяльність у сфері охорони та захисту прав і свобод людини, протидії злочинності, а також гарантування публічної безпеки й порядку. Крім того, зазначений закон встановлює обов'язок Національної поліції України надавати доступ до публічної інформації, власником якої вони є, у порядку, передбаченому чинним законодавством, а також визначає підстави та випадки, коли може здійснюватися оприлюднення інформації з обмеженим доступом.

Регламентація питань, пов'язаних із правом на отримання та поширення інформації, здійснюється також у межах Законів України «Про доступ до публічної інформації» та «Про інформацію». Перший визначає механізм доступу до відкритої інформації, встановлює гарантії реалізації цього права, строки розгляду запитів та порядок їх задоволення. Другий закон закладає фундаментальні правові засади інформаційної діяльності, визначає права й обов'язки суб'єктів інформаційних відносин, а також окреслює правові режими інформації залежно від ступеня її доступності.

Особливе значення для практики взаємодії поліції з медіа має Закон України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування засобами масової інформації», який спрямований на забезпечення об'єктивного та всебічного інформування суспільства про діяльність органів публічної влади та водночас на запобігання можливим виявам монополізації інформаційного простору [7].

Окрему групу становлять закони, що регулюють діяльність медіа в різних сферах комунікації: Закон України «Про телебачення і радіомовлення», який визначає правові, економічні й організаційні умови функціонування телерадіоорганізацій і закріплює гарантії свободи слова; Закон України «Про суспільне телебачення і радіомовлення України», що створює правові й організаційні засади діяльності суспільного мовлення; Закон України «Про інформаційні агентства», який регламентує основи діяльності національних та міжнародних інформаційних агентств; а також Закон України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів», що передбачає механізми державної підтримки функціонування ЗМІ та гарантії соціального захисту журналістів як особливої категорії працівників.

Важливим елементом нормативної основи є також Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу)», зокрема стаття 26, у якій детально визначаються права журналістів. Серед них варто виокремити право здійснювати письмові, аудіо- та відеоза-

писи із застосуванням технічних засобів (за винятком випадків, прямо передбачених законом), право на пошук, одержання та поширення інформації, право відвідувати органи влади, установи й організації, а також отримувати доступ до документів і матеріалів, крім тих, що містять інформацію з обмеженим доступом. Журналісти наділені можливістю поширювати матеріали під власним ім'ям, під псевдонімом чи анонімно, відмовлятися від підпису під матеріалом, якщо його зміст було спотворено, а також самостійно визначати умови використання підготовлених ними інформаційних матеріалів.

Серед лексичних особливостей висвітлення подій слушно зазначити щодо термінологічної точності. Медіа часто апелюють до спеціальної юридичної лексики: *правопорушення, затриманий, оперативно-розшукові заходи*, злочин, адміністративна відповідальність, яка допомагає коректно відтворити правові нюанси. Насамперед юридична лексика сигналізує статус події – наприклад, «затриманий» (за законом – тимчасове обмеження свободи особи) має інше значення, ніж «заарештований» (вибір судом запобіжного заходу); відображає процедури – вирази на кшталт «оперативно-розшукові заходи», «слідчі дії», «відкрито провадження» вказують на конкретні стадії юридичного процесу; впливає на сприйняття аудиторії – правова термінологія створює відчуття об'єктивності та нейтральності, але водночас може робити текст менш зрозумілим для пересічного читача. Використання термінів забезпечує точність і надає повідомленням офіційності. Водночас заміна професійної термінології побутовими словами («бійка», «сутичка») знижує рівень достовірності й може спотворювати зміст події [4, с. 39].

Той самий факт може мати різну інтерпретацію залежно від добору лексики. В українських медіа лексика про поліціантів може мати **оцінний характер** – залежно від редакційної політики, жанру матеріалу та ставлення суспільства. Умовно можна виділити кілька груп:

1) **позитивна / схвальна**: «охоронці правопорядку», «вартів порядку», «захисники громадян», «служителі закону». Такі означення зазвичай зустрічаються в офіційних повідомленнях, репортажах про успішні спецоперації, урочистості (День поліції тощо);

2) **нейтральна / офіційна**: «поліціанти», «правоохоронці», «співробітники поліції», «патрульні», «слідчі», «оперативники». Це типовий словник новин, особливо в інформаційних зведеннях, коли медіа прагнуть бути максимально об'єктивними;

3) **негативна / критична**: «карателі», «мусора» (сленг, часто в опозиційних чи неформальних джерелах), «силовики» (іноді з відтінком недовіри чи підозри), «репресивний апарат», «кишенькові служби». Такі оцінки з'являються в матеріалах із критикою дій поліції, зокрема щодо перевищення повноважень, корупції чи політичних переслідувань.

Таблиця 1

Речення / формулювання	Оцінне забарвлення	Пояснення
«...на сторожі захисту прав та життя людей» / «Поліція – кожен день на захисті життя» (Одеський центр зайнятості)	позитивне	Поліцейські представлені як захисники, герої у буденному вимірі
«...забезпечують охорону правопорядку» / «Близько 6 тисяч столичних поліцейських забезпечують охорону правопорядку в Києві» (пресслужба МВС)	нейтральне	Опис фактів виконання службових обов'язків без емоційного навантаження
«Поліція на позитиві» / «Поліція на позитиві. Як медіа висвітлюють роботу копів» (заголовок ІМІ)	позитивне	Спонукає читачів розглядати матеріал у позитивному ключі

Під час медіааналізу можемо виокремити евфемізми – слова чи звороти, які пом'якшують зміст, щоб уникнути негативних асоціацій; офіційно-бюрократичні формулювання –

лексика, яку часто використовують державні установи, щоб надати подіям нейтрального чи «беземоційного» відтінку; маніпулятивні практики в медіа – добір лексики, що впливає на сприйняття новини. У словосполученнях «застосували спецзасоби», «використали кийки та слезозогінний газ» вирізняємо: перший варіант звучить сухо, технічно й не викликає уявної картини, другий – конкретний, спричиняє сильніші емоції та переживання. Подібні підміни часто застосовують: «нейтралізували» замість «вбили», «побічні втрати» замість «загибель мирних жителів», «вивільнення персоналу» замість «звільнення працівників». Метафоричні вирази («зачистка району», «поліційний заслін») створюють уявлення про рішучість і силу, але водночас підсилюють емоційний ефект [4].

У нашому дослідженні важливою є позиція О. Євдокімової, яка підкреслює, що поряд із традиційною для представників екстремальних професій життєстійкістю (*hardiness*), яка забезпечує ефективність виконання службових обов'язків, сучасному поліціантові потрібно розвивати риси, актуальні для умов розвитку громадянського суспільства: гнучкість, здатність швидко адаптуватися до нових ситуацій, а також психологічна готовність до виконання професійних завдань [1, с. 218]. Дослідники також акцентують на зростанні значення комунікативного складника в діяльності Національної поліції України. Практичний досвід показує, що головним «інструментом» таких підрозділів є слово.

У процесі забезпечення публічної безпеки та порядку підрозділи патрульної поліції нерідко перебувають у безпосередній взаємодії із представниками ЗМІ. Взаємовідносини в такій сфері потребують чіткої координації, оскільки ЗМІ виконують суспільно важливу функцію інформування громадськості, а поліція – функцію охорони правопорядку та недопущення ескалації конфліктних ситуацій. У цьому контексті на особливу увагу заслуговує організація інформаційного супроводу подій, пов'язаних із виконанням службових завдань поліціантами. Передусім ураховується розташування журналістів та технічних засобів, які вони використовують, зокрема відеокамер і фотоапаратури. Це зумовлено необхідністю і гарантувати безпеку представників ЗМІ, і забезпечити безперешкодне виконання ними своїх професійних обов'язків. Водночас визначається порядок пересування журналістів у зоні проведення поліційних заходів, що дає можливість уникати перешкод у роботі правоохоронців та мінімізувати ризик виникнення конфліктних ситуацій. У випадку якщо охорона громадського порядку здійснюється шляхом створення «живого ланцюга», поліціанти мають окремо врегулювати можливість перебування представників медіа в безпосередній близькості до такого кордону. Важливим аспектом також є організація оперативного коментаря уповноваженої особи безпосередньо «з місця події», що дає змогу забезпечити громадськості перевірену та офіційною інформацією, водночас уникнувши поширення чуток чи неперевіраних відомостей.

У разі виникнення надзвичайної ситуації під час виконання поліціантами службових завдань комунікація з журналістами набуває особливої актуальності. У таких умовах допускається надання вичерпної, але водночас лаконічної інформації без надмірної деталізації, яка могла б зашкодити оперативним заходам або порушити таємницю слідства. Поліція може інформувати ЗМІ про час, дату та місце затримання підозрюваної особи, про наявність чи відсутність опору з її боку, у тому числі факт застосування зброї. Крім того, до компетенції правоохоронців входить повідомлення журналістам основних даних про характер і зміст звинувачення із зазначенням відповідної статті Кримінального кодексу України, роз'ясненням диспозиції та вказівкою на можливу санкцію.

Не менш важливим є інформування громадськості щодо необхідності надання допомоги з боку населення, зокрема у формі пошуку свідків чи передачі інформації, що може мати значення для слідства. У таких випадках поліціанти зобов'язані чітко окреслити вид та обсяг допомоги, на яку розраховують органи правопорядку. Також допускається оприлюднення імені та прізвища посадової особи, яка здійснює слідчі дії, що сприяє прозорості розслідування й підвищує довіру суспільства до діяльності правоохоронних органів.

Серед стилістичних особливостей викладу акцентуємо увагу щодо офіційно-ділового стилю, який властивий пресрелізам поліції та офіційним повідомленням. Передусім це фактологічність, точність та відсутність оцінних суджень: «8 вересня працівники поліції затримали громадянина К., 1995 р. н., за підозрою у крадіжці».

У публіцистичному стилі журналістських матеріалів переважає експресивність, використання стилістично маркованої лексики, що покликано впливати на емоції читача: «Поліцейські врятували заручників, діючи рішуче та злагоджено». Деякі ЗМІ вдаються до перебільшень, гучних заголовків, епітетів: «криваве протистояння», «шокуюче затримання». Такий стиль привертає увагу, але часто формує викривлене уявлення про події та дискредитує поліцію. Нейтральна й точна лексика сприяє формуванню довіри до поліції та підвищенню правової культури. Використання негативно маркованих слів і сенсаційності може знизити рівень легітимності поліції, посилити соціальну напруженість. Позитивна лексика й акцент на успішних діях створюють образ ефективних захисників громадян.

Висновки. Лексичні та стилістичні засоби висвітлення поліційних дій у медіа мають потужний вплив на суспільну думку. Баланс між точністю, нейтральністю та доступністю є необхідною умовою об'єктивної журналістики. Подальші дослідження можуть зосередитися на аналізі мовних відмінностей у різних типах медіа (офіційні сайти, національні телеканали, соціальні мережі) та на порівнянні національних і міжнародних практик. Можна констатувати, що взаємодія Національної поліції та засобів масової інформації в Україні врегульована комплексом законодавчих актів, які одночасно орієнтують поліцію на прозорість і партнерство з громадськістю, а журналістам гарантують широкі права у сфері отримання, поширення та захисту інформації. Така багаторівнева правова основа створює умови для забезпечення балансу між потребами суспільства у відкритості діяльності органів поліції та необхідністю дотримання законодавчих обмежень щодо поширення інформації з обмеженим доступом.

Перспективи подальших розвідок. У контексті дослідження проблематики взаємодії підрозділів Національної поліції України з медіа варто окреслити низку перспектив подальших наукових розвідок. Передусім актуальним видається більш детальне вивчення ефективності реалізації принципів відкритості та прозорості в практичній діяльності патрульної поліції, зокрема через аналіз комунікативних стратегій під час резонансних подій чи масових заходів. Такий підхід дасть змогу визначити ступінь відповідності задекларованих норм чинного законодавства реальним практикам. Не менш перспективним є напрям дослідження, пов'язаний із правовими обмеженнями у сфері поширення інформації. Ідеться про виявлення оптимального балансу між забезпеченням права громадян на інформацію та дотриманням вимог законодавства щодо захисту державної, службової, комерційної чи іншої спеціально охоронюваної таємниці. Окремий науковий інтерес становить психологічний аспект комунікації поліціантів із журналістами, адже ефективність такої взаємодії залежить від комунікативних навичок правоохоронців, їх умінь діяти в умовах інформаційного тиску, а також від рівня медіаграмотності і поліціантів, і журналістів. До перспективних напрямів можна віднести й вивчення досвіду зарубіжних країн у сфері побудови партнерських відносин між поліцією та засобами масової інформації. Порівняльно-правовий аналіз сприятиме виробленню рекомендацій щодо вдосконалення національного законодавства та практики його застосування. Крім того, в умовах розвитку цифрового середовища особливої ваги набувають дослідження, спрямовані на регулювання взаємодії поліції з новими медіа (онлайн-виданнями, соціальними мережами, блогосферою), адже саме вони дедалі частіше стають основним каналом оперативного інформування суспільства.

Перспективи подальших наукових пошуків полягають у комплексному міждисциплінарному вивченні юридичних, організаційних, психологічних і комунікаційних аспектів взаємодії поліції та медіа, що сприятиме не лише підвищенню ефективності правозастосовної практики, але й формуванню в суспільстві більшої довіри до Національної поліції України.

Список використаних джерел

1. Євдокімова О. О. Психологічні детермінанти успішності професійної діяльності працівників правоохоронних органів. *Право і Безпека*. 2012. № 1 (43). С. 217–221.
2. Кумпаненко Н. С. Соціальні мережі як засіб формування громадянського суспільства. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2018-05/Rudenko-52ea7.pdf>.
3. Павлик Ю. Права та обов'язки працівників ЗМІ. *Проблема порушення прав журналістів*. 2015. URL: <http://h.ua/story/417214>.
4. Царьова І. В. Сучасний дискурс інформаційної війни. *«Південний архів» (філологічні науки)*. 2023. № 95. С. 39–44.
5. Moreno-Medina J., Ouss A., Bayer P., Bocar B. Officer-Involved: The Media Language of Police Killings. 2023. URL: <https://sciencespo.hal.science/spo/hal-04110697/document>.
6. Mourtgos S. Between the Lines: Experimental Evidence on Headline Framing and the Legitimacy of Police Use of Force. URL: https://www.researchgate.net/publication/393493831_Between_the_Lines_Experimental_Evidence_on_Headline_Framing_and_the_Legitimacy_of_Police_Use_of_Force.
7. Tsareva I. Functional and derivative space of the legal text. *Advanced trends of the modern development of philology in European countries* : Collective monograph. Riga : Izdevnieciba "Baltija Publishing", 2019. P. 217–233.
8. Walsh J., Baker V., Frade B. Policing and social media: The framing of technological use by Canadian newspapers (2005–2020). URL: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/17488958221114254>.

References

1. Ievdokimova, O. O. (2012) Psykholohichni determinanty uspihnosti profesiinoi diialnosti pratsivnykiv pravookhoronnykh orhaniv [Psychological determinants of the success of professional activities of law enforcement officers]. *Pravo i Bezpeka*, 1 (43), 217–221 [in Ukr.].
2. Kumpanenko, N. S. (2018) Sotsialni merezhi yak zasib formuvannia hromadianskoho suspilstva [Social networks as a means of shaping civil society]. [in Ukr.].
3. Pavlyk, Yu. (2015) Prava ta oboviazky pratsivnykiv ZMI [Rights and responsibilities of media workers.]. *Problema porushennia prav zhurnalistiv* [in Ukr.].
4. Tsarova, I. V. (2023) Suchasnyi dyskurs informatsiinoi viiny. [Contemporary discourse of information warfare]. *“Pivdennyi arkhiv” (filolohichni nauky)*, 95, 39–44 [in Ukr.].
5. Moreno-Medina, J., Ouss, A., Bayer, P., Bocar, B. (2023) Officer-Involved: The Media Language of Police Killings.
6. Mourtgos, S. (2018) Between the Lines: Experimental Evidence on Headline Framing and the Legitimacy of Police Use of Force. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/393493831_Between_the_Lines_Experimental_Evidence_on_Headline_Framing_and_the_Legitimacy_of_Police_Use_of_Force.
7. Tsareva, I. (2019) Functional and derivative space of the legal text. *Advanced trends of the modern development of philology in European countries*: Collective monograph. Riga: Izdevnieciba “Baltija Publishing”.
8. Walsh J., Baker V., Frade B. (2022) Policing and social media: The framing of technological use by Canadian newspapers (2005–2020). Retrieved from: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/17488958221114254>.

ABSTRACT

Iryna Tsarova. Media coverage of police actions: lexical and stylistic features

The article examines the lexical and stylistic features of how police actions are represented in the media. It analyzes the use of evaluative vocabulary, the specifics of employing euphemisms and metaphors, since the linguistic representation of law enforcement activities shapes public attitudes toward the police and the level of trust in state institutions. The role of syntactic constructions in forming public opinion about the National Police of Ukraine is highlighted. Attention is drawn to the ways journalists select words to describe police operations, investigations, and detentions. The language of reports containing evaluative adjectives and verbs, which enhance the emotional impact on the audience, is characterized. Alongside neutral designations such as “detained” or “a search was conducted,” emotionally charged expressions appear, including “high-profile operation,” “brutal detention,” or “security forces burst in.” Such choices create a certain informational effect aimed at shaping the reader’s perception of the police as either effective or, conversely, aggressive. The use of metaphorical expressions is also important, as they add drama to reports and make the text more appealing to a mass audience. At the same time, the media often resort to euphemisms to soften potential criticism or avoid direct accusations against law enforcement agencies. This strategy of language choice thus fulfills not only an informative but also a manipulative function. The study reveals that media discourse has a strong influence on public attitudes toward the police. Key aspects of the interaction between language, power, and public opinion are outlined.

Key words: *euphemism, image of a police officer, media analysis, evaluative coloring, evaluative nature, police, terminology.*

Надійшла до редакції: 01.09.2025

Прийнято до друку після рецензування: 09.09.2025

Опубліковано: 14.11.2025